

Josep Montanyès i Lluís Pasqual dues maneres de fer teatre

per Joaquim Vilà i Folch

KEAN de Jean Paul Sartre, sobre l'obra d'Alexandre Dumas. Traducció de Carme Serrallonga. Companyia del Centre Dramàtic de la Generalitat: Jep Nuix, Jordi Ventura, Xavier Riba, Ferran Castells, Miquel Granerí, Carme Sansa, Carme Callol, Joan Borràs, Joan Miralles, Joaquim Cardona, Pau Garsaball, Muntsa Alcañiz, Ricard Masip, Albert Dueso, Montse Guarro, Xavier Ruano, Eduard Fernández, Gemma Beltran, Ricard Sierra, Teresa Nicolau, Maria-Cinta Compta, Quim Llobet, Pep Ferrer, Lluís Torner i Domènec Duesa. Música: Ramon Muntaner. Espai escènic i vestuari: Fabià Puigserver. Direcció: Josep Montanyès. Teatre Romea, Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 25 de març.

UN DELS ÚLTIMS VESPRES DE CARNAVAL de Carlo Goldoni. Traducció de Carlota Soldevila i Lluís Pasqual. Companyia del Teatre Lliure: Jordi Bosch, Lydia Comas, Imma Colomer, Maria Domènec, Lluís Homar, Anna Lizaran, Teresa Lozano, Alfred Lucchetti, Ràfael Lladó, Blai Llopis, Enric Serra, Carlota Soldevila, Artur Trias i Emma Vilarasau. Espai escènic i vestuari: Fabià Puigserver. Direcció: Lluís Pasqual. Teatre Lliure, Barcelona, 26 de març.

Ja ho he assenyalat en algun altre lloc, però la coincidència en la data d'estrena de *Kean* de Jean Paul Sartre per Josep Montanyès al Centre Dramàtic de la Generalitat (25 de març) i la d'*Un dels darrers vespres de Carnaval* de Goldoni per Lluís Pasqual al Teatre Lliure (26 de març) em posa una altra vegada sobre la taula la possibilitat de parlar-ne. Em refereixo a la «línia d'Horta». I és que, d'alguna manera, al Centre Parroquial d'Horta s'inicià, ara fa vint anys, una de les aventures més apassionants del teatre català més recent.

A partir de *La Passió*, un dels nostres espectacles més populars, Josep Montanyès i Josep M. Segarra —durant una colla d'anys, un tàndem inseparable—, amb un

Kean és un d'aquells mites dramàtics que apassionen actors i directors. (Foto: Barceló.)

text de Josep Urdeix, presentaren *Crist, misteri* (1965), un espectacle que la gent anomenà de seguida *La Passió d'Horta* i que provocà un sotrac en els ambients teatrals del moment. D'una banda, la jove-níssima proposta formal, que, amb una austeritat màxima, donava una estètica molt definida a partir d'elements corals, de llums violentes, de plasticitat coreogràfica; i, d'una altra banda, l'eficàcia rotunda i total, colpidora, del missatge escènic damunt l'espectador. Aquesta estètica i aquesta eficàcia es van acabar de formular i de fixar amb una força indiscutible en els dos espectacles següents: *Oratori*

per un home sobre la terra (1969) i *La fira de la mort* (1970), escrites expressament per al grup per Jaume Vidal i Alcover i, encara, a *L'ombra de l'escorpí* (1971) de Maria-Aurèlia Capmany.

Si he anat tan enllà en el temps ha estat per retrobar una sèrie de noms que poden resultar força significatius. En els primers programes de *Crist, misteri* apareix la col·laboració —no gens definida— de Fabià Slèvia (Puigserver) —que, d'altra banda, ja havia treballat amb Montanyès a l'Escola Adrià Gual en el muntatge de *Mort d'home* de Ricard Salvat (1962)—, i també hi trobem

Un dels últims vespres de Carnaval: sota la facècia i la rialla, un problema extraordinàriament viu i intens. (Foto: Barceló.)

el nom de Joan Ponce (maquinista del Teatre Lliure) i els dissenys de programes de Francesc Espluga. De seguida, i dins el període esmentat (1965-1971), trobem al Teatre d'Horta Fermí Reixach, el «tècnic» Xavier Clot i el «noi» Lluís Pasqual. I encara he d'esmentar uns quants muntatges més que arrodoneixen aquest enfilall de dades. El 1975 s'estrenen *La Setmana tràgica* dirigida per Lluís Pasqual, amb Guillem-Jordi Graells i Fabià Puigserver, i amb Quim Lecina entre els actors, i una polèmica *Terra baixa* al Teatre de l'Institut, dirigida per Josep Montanyès, en la qual intervenen molt intensament Guillem-Jordi Graells, Fabià Puigserver i Joan Nicolàs i, entre els actors, Muntsa Alcañiz, Lluís Homar i Carlota Soldevila. I poc temps després, el 13 de febrer de 1976, Guillem-Jordi Graells i Fabià Puigserver estrenen *Quiriquibú* de Joan Brossa amb Alcañiz, Homar, Soldevila i Domènec Reixach. El mes de desembre del mateix any el Teatre Lliure obria les portes amb *Camí de nit* de Lluís Pasqual.

Lluís Pasqual ha treballat sempre amb l'escenografia i el vestuari dissenyats per Fabià Puigserver, i Josep Montanyès ho ha fet més puntualment; recordeu *Antígona* (només figurins, 1978), *Un lloc entre els morts* (1979), o aquest mateix *Kean* (1985) que ens ha mogut a la reflexió. La «línia d'Horta» que anomenava en començar ha estat la línia estètica que ha desenvolupat, sobretot, Josep Montanyès i que, ja ho hem dit, quedava formulada als espectacles creats a Horta fins al 1971. Malgrat haver treballat amb d'altres figurinistes i escenògrafs —Enric Majó, per exemple—, s'ha basat sempre en els mateixos elements.

Lluís Pasqual —que ha begut a bastament en aquells inicis d'Horta— en fa la base de la seva feina i, al Lliure i amb Fabià Puigserver, n'agafa l'essència, la fa evolucionar, la transforma segons allò que pretén dir a cada muntatge. I aquí és on jo volia anar a parar.

A partir d'aquells espectacles inicials, Josep Montanyès ha anat donant voltes sobre la mateixa troballa; el seu treball és circular, sempre amb els mateixos elements, i cada nou muntatge suposa una variació sobre la mateixa base. A vegades un element destaca per sobre dels altres: compareu *Home amb blues* i *El Duc a Barcelona*, o bé *Antígona* i *Terra Baixa* i, fins i tot, *Un lloc entre els morts* i aquest *Kean*. Montanyès gira sobre ell mateix.

Kean és, en aquest sentit, una feina més. No hi ha dubte que Josep Montanyès s'hi ha capbussat i que ha estudiat, amb el màxim detall, els personatges i les seves relacions. *Kean* és un d'aquells mites dramàtics que apassionen actors i directors, perquè és una mena de dissecció de l'art de l'actor. I no solament pel text que signa Dumas, sinó per la mateixa història d'Edmund Kean, i la de Frederick Lemaître, o la de Pierre Brasseur, que demana a Jean Paul Sartre que refaci el text vuitcentista. I per les vicissituds que el mateix procés de muntatge segueix en el Centre Dramàtic de la Generalitat, des que Hermann Bonnín decideix d'incloure-la a la programació. El cert és que Enric Majó abandona —pels motius que sigui— el muntatge i el personatge central és encomanat a Joaquim Cardona, el qual en dona una interpretació molt plana que no arriba a transmetre al públic les fondes raons del personatge.

Cardona utilitza els seus recursos habituals —amb tics i tot—, ara està més encertat, ara ho està menys, però no arriba gaire enllà. Montanyès no li facilita la feina i, preocupat per l'estètica, ofereix solucions escèniques que refreden i encarcaren l'espectacle. D'aquesta manera, el discurs de Kean sobre el teatre s'aigualeix de manera irremissible.

Lluís Pasqual ha caracteritzat les seves estrenes al Teatre Lliure pel risc de tastar nous camins. Sorgit d'aquella «línia d'Horta», ha anat trobant noves sortides i ha anat engruixint la seva capacitat d'explicar-nos històries i de fer-nos-les viure en present —que és la pedra de toc de qualsevol director—, involucrant el públic en la representació. Des del punt de vista de la creació del muntatge, em penso que *Un dels últims vespres de Carnaval* és una conseqüència directa de *Leonci i Lena* i *Al vostre gust*, però, també, de *Les tres germanes* i *El balcó*, i que en el procés creatiu de Lluís Pasqual hi ha la voluntat decidida d'assumir tot un passat per tal de projectar-lo endavant, però amb els peus a terra, conscient del dia en què viu. En l'aspecte formal, l'espectador ja queda pres per la representació des dels moments inicials i per cap motiu no se'n sent desvinculat. De mica en mica s'adona que sota la comèdia, sota la facècia goldoniana, sota el divertiment i la rialla constant, Lluís Pasqual ens explica un problema extraordinàriament viu i intens, i aconsegueix d'explicar-nos-el amb viva i intensitat. Per a no caure en la monotonia —Lluís Homar i Anna Lizaran tendeixen a repenjar-se sempre sobre els mateixos tons—, provoca noves relacions a partir de noves situacions interpretatives —aquí resoltes amb la inclusió d'actors com Teresa Lozano i Jordi Bosch, entre d'altres, que remouen els esquemes habituals. A cada nova estrena, Lluís Pasqual lliura tota la seva capacitat creativa i tanca el cercle de la seva producció. No és donar voltes sobre la mateixa circumferència, sinó engrandir la figura a cada nou pas en una successió de cercles concèntrics.

És per això que, partint d'un mateix punt, els espectadors atents han vist dues maneres de treballar que tot i essent pròximes es distancien cada vegada més. Fins i tot la feina de Fabià Puigserver, que en aquest cas serveix simultàniament tots dos muntatges, sembla que respon a estímuls molt diferents. D'una bellesa indiscutible en tots dos espectacles, sembla que amb Lluís Pasqual vagi molt més enllà, i que es mostri contingut i prudent amb Josep Montanyès. Tot plegat, però, respon a una manera de fer que sentim molt nostra, que respon a una visió, extraordinàriament compartida per la gent del país, de com ha de ser i ha d'evolucionar el nostre teatre, que s'ha d'obrir constantment a nous camins i ha d'assolir noves i segures fites. Assumint encerts i errors, estic segur que tant aquest *Kean* com *Un dels últims vespres de Carnaval* hi han d'haver contribuït d'una manera ben decidida.

JOAQUIM VILA I FOLCH